

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2017
Β' ΦΑΣΗ

E_3.Αλ3Α(α)

ΤΑΞΗ: Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ: ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΜΑΘΗΜΑ: ΑΡΧΑΙΑ

Ημερομηνία: Τετάρτη 19 Απριλίου 2017
Διάρκεια Εξέτασης: 3 ώρες

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A. Πλάτωνος *Πρωταγόρας* 324 B-C

Όποιος όμως επιχειρεί να τιμωρεί σύμφωνα με τη λογική δεν παίρνει εκδίκηση για το αδίκημα που έχει ήδη διαπραχθεί –γιατί δεν μπορεί βέβαια να κάνει αυτό που έγινε να μην έχει γίνει– αλλά για χάρη του μέλλοντος, δηλαδή για να μην αδικήσει πάλι ούτε αυτός ο ίδιος ούτε άλλος που είδε ότι αυτός τιμωρήθηκε. Και εφόσον έχει τέτοια σκέψη θεωρεί ότι είναι δυνατό να διδαχτεί η αρετή επομένως τιμωρεί για να αποτραπεί στο μέλλον (η επανάληψη της αδικίας). Αυτή λοιπόν τη γνώμη έχουν όλοι, όσοι βέβαια τιμωρούν και στην ιδιωτική και στη δημόσια ζωή. Εκδικούνται, λοιπόν, και τιμωρούν για να διορθώσουν όποιους τυχόν νομίζουν ότι αδικούν και οι άλλοι άνθρωποι και προπάντων οι Αθηναίοι, οι συμπολίτες σου· επομένως, σύμφωνα μ' αυτόν τον συλλογισμό και οι Αθηναίοι είναι από αυτούς που πιστεύουν ότι μπορεί να αποκτηθεί και να διδαχτεί η αρετή. Οτι δικαιολογημένα, λοιπόν, δέχονται οι συμπολίτες σου και τον χαλκουργό (σιδηρουργό) και τον τσαγκάρη να δίνει συμβουλές για τα πολιτικά πράγματα (ή ζητήματα) και ότι νομίζουν πως η αρετή μπορεί να διδαχτεί και να αποκτηθεί, σου το έχω αποδείξει, Σωκράτη, ικανοποιητικά, όπως τουλάχιστον μου φαίνεται.

B1. Η λέξη «λόγος» αναφέρεται:

1. στον έναρθρο λόγο. Από αυτή την έννοια προέρχονται και οι εξής σημασίες της λέξης: το λεγόμενο, η λέξη, η γλώσσα, η ομιλία, το όνομα, ο ισχυρισμός, η απόφαση, η απάντηση, η διαταγή, η εντολή, η συνδιάλεξη, ο έπαινος, η κακή φήμη, το διήγημα, η διήγηση, ο μύθος, ο πεζός λόγος, η πεζογραφία.
2. στη διάνοια, τη σκέψη (που εκφράζεται με τον έναρθρο λόγο), την ομιλία, το λογικό, τον ορθό λόγο. Από αυτή την έννοια προέρχονται και οι εξής σημασίες: η βάση της λογικής, η δικαιολογία, ο συλλογισμός, η θεωρία, η εκτίμηση, ο λογαριασμός, η λογοδοσία, η συμμετρία, η αναλογία.

Αναλύοντας την έννοια της έλλογης τιμωρίας σύμφωνα με το παραπάνω κείμενο:

- Παρατηρούμε να γίνεται αναφορά στην άλογη και έλλογη τιμωρία στο απόσπασμα: *«Οὐδείς γὰρ κολάζει τοὺς ἀδικοῦντας πρὸς τούτῳ τὸν νοῦν ἔχων καὶ τούτου ἕνεκα, ὅτι ἠδίκησεν, ὅστις μὴ ὥσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται ὁ δὲ μετὰ λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν οὐ τοῦ παρελθυθότος ἕνεκα ἀδικήματος τιμωρεῖται –οὐ γὰρ ἂν τό γε πραχθὲν ἀγένητον θεῖη– ἀλλὰ τοῦ μέλλοντος χάριν, ἵνα μὴ αὐθις ἀδικήσῃ μήτε αὐτὸς οὗτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα».*
- Δηλαδή, κανένας δεν τιμωρεί κάποιον για το αδίκημα που διέπραξε, αλλά για να τον σωφρονίσει ή να παρακινήσει άλλους να αποφύγουν παρόμοιο αδίκημα, αφού σκέφτεται λογικά και αποβλέπει στη γενικότερη εύρυθμη κοινωνική οργάνωση, τη συνεννόηση και τη συμβίωση των ανθρώπων.
- Λαμβάνοντας υπόψη τη διάκριση των εννοιών της λέξης «λόγος», σύμφωνα με τον έναρθρο λόγο και τη ορθολογική σκέψη, προκύπτει πως ο σωφρονισμός του παραβάτη επιτυγχάνεται μέσω νοθεσιών, άρα χάρη στον έναρθρο λόγο. Επίσης, κατά τη δεύτερη σημασία, αυτός που επιβάλλει τιμωρίες πρέπει να λειτουργεί με βάση τη λογική, τη βαθιά σκέψη και τις συλλογιστικές διαδικασίες και όχι με κίνητρα εκδίκησης.
- Ο Πρωταγόρας επιμένει στη θεώρηση του παιδευτικού χαρακτήρα της τιμωρίας, επιστρέφοντας στο ζήτημα του σκοπού της ποινής. Προϋπόθεση είναι η στοιχειώδης λογική από τον άνθρωπο που επιβάλλει την ποινή, μια και η τιμωρία αδυνατεί να αλλάξει την εξέλιξη και το αποτέλεσμα των ήδη διαμορφωμένων γεγονότων. Αν δηλαδή κάποιος τιμωρεί σύμφωνα με τη λογική έχει ως στόχο όχι την εκδίκηση για τα αδικήματα του παρελθόντος, αλλά τον σωφρονισμό αυτού που διέπραξε ένα αδίκημα καθώς και τον παραδειγματισμό αλλά και την παρακίνηση των υπολοίπων για την αποφυγή παρόμοιων αδικημάτων.
- Από την άλλη πλευρά, και ο τιμωρούμενος θα πρέπει να έχει συνείδηση και κριτική ικανότητα, οπότε μέσω της τιμωρίας του να οδηγηθεί στην αναθεώρηση των πράξεών του και στη βελτίωσή του. Επομένως, η τιμωρία ως αναγκαίο μέσο συμμόρφωσης, σωφρονισμού, συνέτισης και κοινωνικού παραδειγματισμού πρέπει να έχει αφετηρία τη λογική και να είναι προϊόν λογικής.
- Υπάρχει η περίπτωση κάποιος να εκδικείται και να επιβάλλει τιμωρίες *ἀλογίστως*, δηλαδή ασυλλόγιστα (άλογίστως τιμωρείται, άλογη τιμωρία-εκδίκηση). Αυτός όμως ξεφεύγει των ανθρώπινων μέτρων και λειτουργεί όπως τα θηρία, τα ζώα, κατά τα ζωώδη ένστικτά του, ανταποδίδοντας την αδικία ή το έγκλημα που διαπράχθηκε εις βάρος του, φθάνοντας ως την οριστική εξόντωση του «εχθρού» ή την αέναη αντεκδίκηση. Προφανώς, ο

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2017
Β' ΦΑΣΗ

E_3.Αλ3Α(α)

άνθρωπος αυτός δε συμερίζεται τον παιδευτικό χαρακτήρα της τιμωρίας, σε αντίθεση με τον σοφιστή.

- Τελικά, όποιος επιχειρεί να τιμωρεί με σύνεση και ορθολογική σκέψη αποβλέπει στον μελλοντικό σωφρονισμό (ό *μετά λόγου ἐπιχειρῶν κολάζειν*, έλλογη τιμωρία). Η έλλογη τιμωρία φαίνεται να προτίθεται να προσφέρει την ευκαιρία σε κάποιον που έχει αδικοπραγήσει να αναγνωρίσει το λάθος του και να διορθωθεί. Αποβλέπει, δηλαδή, στην ανασυγκρότηση του ανθρώπου, στη βελτίωσή του και στην αναμόρφωση της κοινωνίας.
- Ως προς την εξέλιξη του διαλόγου, ο Πρωταγόρας προβάλλει στον Σωκράτη τις δύο επιλογές: τιμωρία «*αλογίστως*» ή «*μετά λόγου*». Έτσι, θα λέγαμε, τον προκαλεί να συμφωνήσει ή να διαφωνήσει με μία από αυτές. Οπότε, εάν ο Σωκράτης διαφωνήσει με τον σωφρονιστικό χαρακτήρα της τιμωρίας, τότε θα συμφωνεί με το «*ὅστις ὥσπερ θηρίον ἀλογίστως τιμωρεῖται*».

B2. Στην ενότητα αυτή ο Πρωταγόρας για να αποδείξει το διδακτό της αρετής αναπτύσσει έναν συλλογισμό ο οποίος στηρίζεται στην έλλογη χρήση της τιμωρίας. Θεωρεί πως η επιβολή των ποινών πρέπει να αποσκοπεί στον σωφρονισμό του δράστη και στον παραδειγματισμό των υπόλοιπων μελών της κοινωνίας και έτσι αποδεικνύει κατ' επέκταση ότι η αρετή μπορεί να διδαχθεί. Στην καταληκτική περίοδο αυτής της ενότητας, στο συμπέρασμα του συλλογισμού του ο Πρωταγόρας με αυτοπεποίθηση εκφράζει στον Σωκράτη ότι έχει δώσει ικανοποιητικές αποδείξεις για το διδακτό της αρετής «*ἀποδέδεικταί σοι, ὦ Σώκρατες*». Παρόλα αυτά οι απόψεις του στερούνται πειστικότητας, το συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει είναι αυθαίρετο καθώς το επιχείρημά του έχει δεοντολογικό χαρακτήρα και επιπλέον στον συλλογισμό του χρησιμοποιεί το σόφισμα της λήψεως του ζητουμένου. Εντούτοις ο ίδιος φαίνεται να μην το αντιλαμβάνεται και νιώθοντας ικανοποιημένος από τον εαυτό του και δικαιωμένος πιστεύει –ή με μια δόση αυτοσαρκασμού αφήνει να εννοηθεί ότι πιστεύει- πως απάντησε αναλυτικά στα δύσκολα ζητήματα που του έθεσε ο συνομιλητής του, ανέτρεψε το επιχείρημα για το μη διδακτό της αρετής ενισχύοντας με αυτόν τον τρόπο το κύρος του ως κορυφαίου διανοητή της εποχής. Βέβαια, με τη φράση «*ὥς γέ μοι φαίνεται*» μετριάζει με ευγένεια τις εντυπώσεις και την εκδήλωση της αυταρέσκειας, η οποία ενδεχομένως θα δημιουργούσε την εντύπωση ότι ο σοφιστής φτάνει στα όρια της αλαζονείας.

B3. Ο Πρωταγόρας στο πρωτότυπο κείμενο εκθέτει τις απόψεις του για τον παιδευτικό ρόλο της τιμωρίας «*ἵνα μὴ αὖθις ἀδικήσῃ μήτε αὐτὸς οὗτος μήτε ἄλλος ὁ τοῦτον ἰδὼν κολασθέντα*». Αντίθετα, στο μεταφρασμένο απόσπασμα μεταξύ άλλων ποινών αναφέρει και τη θανατική, η οποία έρχεται σε διάσταση με τον σωφρονιστικό χαρακτήρα των ποινών. Φαίνεται λοιπόν ότι έρχεται αντιμέτωπος με μία αντίφαση που όμως, ως έναν βαθμό αίρεται σ' αυτή την

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2017
Β' ΦΑΣΗ

E_3.Αλ3Α(α)

ενότητα (7^η ενότητα) «...εάν, σε διαφορετική περίπτωση, πρέπει να εκδιώκουμε από την πόλη ή να σκοτώνουμε ως ανιάτο όποιον δεν υπακούει σε αυτό το πράγμα ακόμα και μετά τη διδασκαλία, ακόμα και μετά την τιμωρία». Αρχικά επιβάλλονται στον παρεκτρεπόμενο άλλες μορφές τιμωρίας (νουθεσίες, εξορία, στέρηση πολιτικών δικαιωμάτων) και ως έσχατο μέσο ορίζεται η θανατική καταδίκη, όταν οι υπόλοιποι, δηλαδή, δεν έχουν επιφέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα και προκειμένου η πολιτεία να διασφαλίσει την αρμονική συμβίωση των πολιτών της, την κοινωνική ισορροπία και την αποκατάσταση του περί δικαίου αισθήματος.

Η θεσμική επιβολή της θανατικής ποινής βέβαια φανερώνει ενδεχομένως την ηθική και ιδεολογική ανεπάρκεια ενός κράτους και προβληματίζει για το πολιτιστικό του επίπεδο και την ικανότητά του να αναγάγει τον άνθρωπο σε υπέρτατη αξία. Όταν η κοινωνική δομή συμπεριφέρεται στον αδικούντα με τον ίδιο τρόπο, δημιουργεί έναν φαύλο κύκλο και αντανακλά συναισθήματα εκδικητικά. Ο τιμωρούμενος συνεισφέρει και αποδέχεται τον σωφρονιστικό χαρακτήρα της ποινής, όταν νιώθει ότι δεν αδικήθηκε από αυτούς που την επέβαλαν και όταν θεωρεί πως είναι αρμόζουσα για την πράξη του.

Μία κοινωνία με ανθρωπιστική ιδεολογία οφείλει να εστιάζει στην καλλιέργεια της ηθικής και πνευματικής ιδιοσυγκρασίας των πολιτών της. Οι ποινές επομένως πρέπει να έχουν κοινωνικοποιητικό, αναμορφωτικό και παιδευτικό ρόλο, προκειμένου η πολιτεία να είναι ευνομούμενη και να λειτουργεί σωστά.

*Στις απαντήσεις των ερωτήσεων λάβαμε υπόψη μας και τις παρατηρήσεις του σχολικού βιβλίου και τις σημειώσεις του www.study4exams.gr.

- B4.** α: Λάθος (σχολικό βιβλίο, σελ.43),
β: Σωστό (σχολικό βιβλίο, σελ.43),
γ: Λάθος (σχολικό βιβλίο, σελ.44),
δ: Λάθος (σχολικό βιβλίο, σελ.44),
ε: Σωστό (σχολικό βιβλίο, σελ.44).

- B5.** δοκάρη: αποδέχονται
πρόσωση: ιδών, τιμωρείται, τιμωρούνται
φαινοποιός: φαίνεται
σχεδόν: έχων, έχουσιν
ρήμα: αλογίστως, λόγου, λόγον
τμηματικός: σκυτοτόμου
έντιμος: τιμωρείται, τιμωρούνται
θεμέλιο: νουθετεί, θείη
άφιξη: ικανώς
ιδιοφυής: ίδια

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΔΙΔΑΚΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γ1. Με λίγα λόγια λοιπόν, αν τιμωρείτε αυτούς που αδικούν, θα είναι για σας οι νόμοι καλοί (:δίκαιοι) και έγκυροι, αν όμως τους αθωώνετε, θα είναι βέβαια καλοί (:δίκαιοι), όχι όμως πια έγκυροι. Για ποιους λόγους όμως τα λέω αυτά, δεν θα διστάσω να (το) πω με ειλικρίνεια σ' εσάς. Ο λόγος μου θα στηριχθεί σ' ένα παράδειγμα. Για ποιο λόγο πιστεύετε, Αθηναίοι, ότι οι νόμοι αφενός έχουν θεσπιστεί σωστά, τα ψηφίσματα, όμως, είναι κατώτερα (:ανάξια) της πόλης και οι δικαστικές αποφάσεις κάποιες φορές δίνουν αφορμή για επικρίσεις; Εγώ θα (σας) παρουσιάσω τις αιτίες αυτών. (Αυτά συμβαίνουν) επειδή πράγματι θεσπίζετε τους νόμους σύμφωνα με κάθε πνεύμα δικαίου (:με απόλυτη δικαιοσύνη), όχι για κάποιο άδικο κέρδος, ούτε για απόδοση ευγνωμοσύνης, ούτε εξαιτίας έχθρας, αλλά επειδή αποβλέπετε μόνο στο δίκαιο αυτό καθαυτό και στο (κοινό) συμφέρον. Και επειδή, πιστεύω, είστε από τη φύση σας πιο ικανοί από άλλους, εύλογα θεσπίζετε πολύ καλούς (:δίκαιους) νόμους. Στις συνελεύσεις, όμως, και στα δικαστήρια πολλές φορές, αφού αδιαφορήσετε για τους λόγους που αφορούν στην ίδια την υπόθεση, παρασύρεστε από την απάτη και τις καυχησιολογίες (:κομπασμούς) και υιοθετείτε στις δίκες την πιο άδικη συνήθεια από όλες. Επιτρέπετε, δηλαδή, σε αυτούς που απολογούνται να κατηγορούν με τη σειρά τους τους κατηγορούμενους (:να ανταποδίδουν κατηγορίες στους κατηγορούμενους τους).

Γ2. ἔσονται: **γενέσθω** (ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 195)
 ταῦτα: **αὐτά** (ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 137)
 οἴεσθε: **ᾧοντο** (ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 156,168)
 καταδεέστερα: **τῷ καταδεεῖ** (ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 109)
 τίθεσθε: **θειναι** (ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 222)
 δικαιοίς: **τάς δικαιοτάτας** (ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 121)
 χάριτος: **ᾧ χάρι** (ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 67)
 ἐπιδέξιοι: **ἢ ἐπιδέξιος** (ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 97)
 ἀφήμενοι: **ἀφέντες** (ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 115, 223)
 ἔατε: **ἔῶ** (ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Μιχ. Χ. Οικονόμου, σελ. 203, 212)

Γ3.α. καταδεέστερα: **κατηγορούμενο στο υποκείμενο του απαρεμφάτου εἶναι (:τὰ ψηφίσματα) λόγω του συνδετικού ρήματος εἰμί (εἶναι).**

(ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ, Α.Β.Μουμτζάκης, σελ.14)

ἔχειν: **ειδικό απαρέμφατο ως αντικείμενο στο δοξαστικό ρήμα οἴεσθε(ετεροπροσωπία,υποκείμενο:τάς κρίσεις).**

(ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ, Α.Β.Μουμτζάκης, σελ.87)

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ 2017
Β' ΦΑΣΗ

E_3.Αλ3Α(α)

φύντες: επιρρηματική αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο εννοούμενο υποκείμενο ύμεις του ρήματος εξάρτησης (τίθεσθε) ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα «τίθεσθε».

(ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ, Α.Β.Μουμτζάκης, σελ.93)

ἀφέμενοι: επιρρηματική χρονική μετοχή που δηλώνει το προτερόχρονο, συνημμένη στο εννοούμενο υποκείμενο ύμεις του ρήματος εξάρτησης (υπάγεσθε) ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα «υπάγεσθε» της πρότασης.

(ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ, Α.Β.Μουμτζάκης, σελ.93)

πάντων: ονοματικός ετερόπτωτος προσδιορισμός ως γενική διαιρετική (ἀδικώτατον).

(ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ, Α.Β.Μουμτζάκης, σελ.29)

τῶν κατηγορούντων: επιθετική μετοχή ως αντικείμενο του απαρεμφάτου ἀντικατηγορεῖν.

(ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ, Α.Β.Μουμτζάκης, σελ.48,90)

Γ3.β. Οὔτος εἶπεν τοῖς Ἀθηναίοις ὅτι εἰ κολάζουσιν τοὺς ἀδικούντας, ἔσοιντο σφίσιν (ἢ αὐτοῖς) οἱ νόμοι καλοὶ καὶ κύριοι.

(ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ, Α.Β.Μουμτζάκης, σελ.164-166)